

گردآوری از اندیشکده زبان و ادبیات فارسی زُفان

فارسی بدون مرز

زبان فارسی در طول دوره زندگی‌اش در جغرافیای گسترده‌های نفوذ داشته است، اما شرایط حضور آن در هر سرزمینی متفاوت بوده است. در ادامه مروری خواهیم داشت بر شکل و شمایل نفوذ زبان و ادبیات فارسی در سرزمین‌های دیگر.

سوغات تاجران و مسلمانان

چین: زبان فارسی در چین از چند طریق نفوذ کرد. یکی از راه رفت‌وآمد تاجران فارسی‌زبان بود و به همین دلیل در بنادر چین زبان فارسی جای پای خود را باز کرد و هنوز هم کتیبه‌های فارسی در این شهرها باقی مانده است.

بعد از حمله مغول‌ها، فارسی‌زبانان بسیاری به چین مهاجرت کردند و در آنجا ساکن شدند و به مقامات حکومتی دست یافتند. در غرب چین، یعنی در منطقه سین‌کیانگ و میان مسلمانان اویغور زبان فارسی به صورت سنتی زبان دین و عرفان و ادبیات شناخته می‌شد، چراکه آنان با فارسی‌زبانان آسیای مرکزی در ارتباط بودند و به این ترتیب زبان فارسی میان آنان نفوذ کرده بود.

دست‌نوشته‌ناشناخته

ژاپن: ماجرای دست‌نوشته فارسی در ژاپن مشهور است. این دست‌نوشته تا همین دوره معاصر ناشناخته مانده بود تا اینکه مشخص شد که بیت‌هایی از شاهنامه و ویس و رامین و جامع‌التواریخ بر آن نوشته شده است. این دست‌نوشته رهاورد سفر راهبی ژاپنی به چین است که در بندر زیتون از چند فارسی‌زبان می‌خواهد که برایش چیزی به خط خود بنویسند.

دست‌نوشته‌ناشناخته

آسیای جنوب شرقی: به صورت کلی، باید توجه داشت که زبان فارسی در این سرزمین‌ها هیچ‌گاه زبان رسمی نبوده است؛ باین‌حال، زبان عرفان و ادبیات فاخر شناخته می‌شده و طبقات بالای اجتماعی این زبان را می‌آموختند. در این منطقه، سنگ‌نیشته‌های متعددی با نوشته‌های فارسی نیز یافته شده است.

طوطیان شکرشکن

هند و پاکستان و بنگلادش: در این سرزمین‌ها، زبان فارسی برای سده‌هایی طولانی زبان رسمی حکومتی بوده است و آثار متعددی در این سرزمین‌ها به زبان فارسی نگارش یافته است.

بوی موی جولیان

آسیای مرکزی: آسیای مرکزی به صورت تاریخی سکونت‌گاه اقوام ایرانی بوده و تا پیش از تسلط روسیه بر این منطقه زبان فارسی در مناطق متعددی زبان رسمی بوده است. اکنون زبان فارسی فقط زبان رسمی تاجیکستان است.

قصه یوسف در ساحل رود ولگا

روسیه و شبه‌جزیره کریمه: تا پیش از آنکه روس‌ها بر سرزمین امروزی فدراسیون روسیه تسلط پیدا کنند، اقوام ترک و مغول بر این سرزمین‌ها تسلط داشتند. پیش از حمله مغول‌ها، بلغارهای ولگا در کنار رود ولگا حکومتی داشتند. آنان مسلمان شده بودند و با فارسی‌زبانان ارتباطات زیادی داشتند.

در شبه‌جزیره کریمه هم زبان فارسی برای سده‌های طولانی نفوذ داشته است. خان‌های کریمه خود فارسی می‌آموختند و بعضی از آنان ابیات مثنوی را از بر بودند و بعضاً به فارسی شعر هم می‌سرودند.

زبان برتر عثمانی‌ها

امپراتوری عثمانی (ترکیه، شبه‌جزیره بالکان، شمال آفریقا، شام و شبه‌جزیره عربستان): در امپراتوری عثمانی، تا حدود قرن دهم هجری قمری، زبان اول و اصلی حکومت زبان فارسی بود. سلاطین امپراتوری عثمانی خود به فارسی شعر می‌سرودند و از شاعران و نویسندگان فارسی‌گو حمایت می‌کردند. بعدها در نظام آموزشی امپراتوری عثمانی، السنه ثلاثه، یعنی عربی و فارسی و ترکی در کنارهم آموزش داده می‌شد و برای دست‌یافتن به مقامات حکومتی باید هرکس این سه زبان را می‌دانست.

در هر سرزمینی که به تصرف عثمانی‌ها
درمی‌آمد، ردپای زبان فارسی را می‌توان
جست. از آن جمله در تصرفات اروپایی
امپراتوری عثمانی شواهدی از نفوذ زبان و
ادبیات فارسی هست.

از خلیج فارس تا شاخ آفریقا

شرق آفریقا: از گذشته‌های دور، روابط تجاری بین
خلیج فارس و شاخ آفریقا وجود داشته و در این
تجارت‌ها زبان فارسی نقشی پررنگ داشته است.
در این منطقه، سکه‌هایی با نوشته‌های فارسی
به‌جای مانده است.

همچنین کتیبه‌هایی با نوشته‌های فارسی یافته شده است. در زبان سواحیلی که حاصل درآمیختگی زبان‌های بومی این منطقه با عربی و فارسی است همچنان واژه‌های فارسی وجود دارد.

نوروز در مصر

شمال آفریقا: در شمال آفریقا، به‌ویژه در مصر، در دوره‌های مختلفی، زبان فارسی و فرهنگ ایرانی نفوذ داشته است. در دوره فاطمیان مصر، جشن نوروز باشکوه فراوان برگزار می‌شده است. در دوره ممالیک مصر، بردگان این حکومت زبان فارسی را گسترش دادند.

